

ТИПИ СТАВЛЕННЯ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ
(ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО ПЕРСОНАЛУ ОСВІТНЬОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ, ЯК ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО
БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Казакова Світлана Володимирівна

кандидат психологічних наук,

Центральний інститут післядипломної освіти м. Київ

Анотація. Попри всі виклики сьогодення психологічне благополуччя особистості загалом і керівників ЗПТО зокрема є внутрішнім ресурсом самопідтримки й саногенним потенціалом, що сприяє їх самореалізації. Тому актуальним є вивчення психологічного благополуччя керівників ЗПТО загалом та його особливостей залежно від соціальних стосунків, зокрема, типу ставлення до персоналу.

Ключові слова: психологічне благополуччя, заклад професійної (професійно-технічної) освіти (ЗПТО), керівники, тип ставлення до персоналу освітніх організацій.

Full name. Title. Kazakova Svitlana Volodymyrivna, Types of attitudes of managers of vocational (vocation-technical) education institutions toward the staff educational organization as feature psychological well-being

Abstract. Despite all the challenges of the present, the psychological well-being of the individual in general and the leaders of ZPTO in particular is an internal resource of self-support and a sanogenic potential that contributes to their self-realization. Therefore, it is relevant to study the psychological well-being of ZPTO managers in general and its characteristics depending on social relations, in particular, the type of attitude towards staff.

Key words: psychological well-being, institution of professional (vocational and technical) education (ZPTO), leaders, type of attitude towards the staff of educational organizations.

В умовах випробувань, характерних для нашого суспільства, психологічне благополуччя особистості, протягом останніх років і, особливо в часи війни, стає внутрішнім ресурсом самопідтримки й саногенним потенціалом, що сприяє самореалізації особистості.

Щодо позиції українських освітян, які суб'єктивно можуть знизити ефективність їхнього професійного життя та благополуччя, існують ключові протиріччя: суперечність між високими посадовими вимогами та фактичним статусом освітян; протиріччя між новими вимогами до професійної компетентності працівників внаслідок освітніх реформ та реальним рівнем професіоналізму вчителів як їх здатності працювати в інноваційному середовищі; протиріччя між потребою працівників освіти в інтенсивному оволодінні інноваційним змістом і технологіями освітньої діяльності та обмеженими можливостями її задоволення у стислі терміни в системі післядипломної освіти тощо [4].

Зростає «психологічна ціна» реалізації управлінських функцій через необхідність забезпечити «виживання» закладів професійно-технічної освіти у складних й суперечливих умовах ринкової економіки на фоні явно недостатнього психологічного супроводу управлінської діяльності в закладах ПТО, для яких є характерним специфічний контингент учнів, надмірність емоційно навантажених контактів з різними категоріями споживачів освітніх послуг, велика відповідальність за результати діяльності в умовах невизначеності критеріїв їх оцінки [1]. Усе це зумовлює доцільність дослідження психологічного благополуччя управлінських кадрів системи ПТО.

Ставлення керівників до персоналу освітніх організацій вивчалось за допомогою методики Ф. Фідлера «Ставлення до знехтуваного співробітника (якому віддають найменшу перевагу)» в адаптації С. Каліщука [2], а для дослідження психологічного благополуччя керівників ЗПТО використано опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» К. Ріфф, в адаптації С. Карсканової [3].

З даних досліджуваних управлінців, впливає що найбільш вираженим є показник «самоприйняття» ($M = 66,51$, $\sigma = 6,13$), що свідчить в цілому про позитивне ставлення досліджуваних до себе та свого минулого, прийняття всього власного особистісного розмаїття, що включає як хороші, так і погані якості. Також доволі вираженим є показник «управління середовищем» ($M = 60,53$, $\sigma = 6,10$), пов'язаний із відчуттям упевненості й компетентності в управлінні повсякденними справами, що є цілком природнім для керівників. Показники «цілі в житті» є менш вираженими ($M = 55,21$, $\sigma = 12,03$), «позитивні стосунки з іншими людьми» ($M = 54,93$, $\sigma = 5,56$) та «автономія» ($M = 54,54$, $\sigma = 15,74$), що може свідчити про певні утруднення щодо визначенні цілей в житті на основі власних переконань, встановленні довірчих, теплих стосунків з оточенням, а також недостатню здатність протистояти соціальному тиску в своїх думках і вчинках. Найменш вираженим є показник «особистісне зростання» ($M = 52,27$, $\sigma = 12,03$), що може зумовити в доволі великій кількості досліджуваних управлінців відсутність відчуття безперервного саморозвитку, самовдосконалення й реалізації свого потенціалу.

За результатами дисперсійного аналізу було виявлено особливості психологічного благополуччя керівників ЗПТО залежно від гендерно-вікових і організаційно-професійних характеристик. Встановлено, що показники психологічного благополуччя в управлінців чоловічої статі є в цілому вищими ніж у жінок, хоча з віком стають нижчими. На наш погляд такі особливості мають саме гендерну природу і, ймовірно, пов'язані з малою кількістю чоловіків у системі освіти і, відповідно, їх більшою підтримкою, хоча такий висновок є гіпотетичним і потребує додаткової перевірки.

Також подібні тенденції (особливості психологічного благополуччя), було виявлено залежно від стажу управлінців. Крім того, виявлено особливості психологічного благополуччя керівників ЗПТО

залежно від типу закладу – традиційного чи інноваційного (керівники закладів інноваційного типу характеризуються вищими показниками психологічного благополуччя ніж їх колеги із традиційних ЗПТО). В управлінців чоловічої статі, така тенденція виявляється особливо чітко ($p < 0,01$). Такий результат, на нашу думку, може бути пов'язаний з більшими можливостями професійного й особистісного зростання в інноваційному освітньому середовищі.

В цілому, за результатами емпіричного дослідження, виявлено недостатній рівень психологічного благополуччя для значної кількості керівників ЗПТО. Установлено статистично значущі відмінності ($p < 0,01$) у проявах психологічного благополуччя залежно від: статі; віку; стажу й типом закладу.

За результатами дисперсійного аналізу виявлено особливості психологічного благополуччя керівників ЗПТО залежно від типу ставлення до персоналу освітніх організацій, зокрема, найвищий рівень благополуччя у випадку активно-позитивного типу ставлення і найнижчий – для управлінців з нейтрально-байдужим і приховано-негативним типами ставлення до працівників. Тим самим, на наш погляд, певною мірою підтверджено значущість модальності соціальних стосунків для становлення психологічного благополуччя освітян.

Список використаних джерел

1. Казакова, С. В. (2020). Розвиток психологічної готовності керівників закладів професійно-технічної освіти до маркетингу освітніх послуг. Автореф. дис. канд. психол. наук. Київ.
2. Каліщук, С. М. (2014). Методика Фреда Е. Фідлера та вірогідність зміни установки особистості щодо інших. Вісник Харківського нац. пед. ун-та ім. Г. С. Сковороди «Психологія», 48, 112–122.

3. Карсканова, С. В. (2001). Опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» К. Ріфф: процес та результати адаптації. Практична психологія та соціальна робота, 1, 1–10.
4. Bondarchuk, O., Sorochan T. & Olifira, L. (2019). Subjective well-being, organizational stressors and organizational behaviour of pedagogical employees. Political and economic self-constitution: Media, citizenship activity and political polarization: Proceedings of the 7th international scientific and practical seminar: (Padua, 2019). (с. 136–142).